

argumento adduntur, solum probant de propositione et applicatione illius objecti, quæ fit modo naturali, quamvis non sine directione Spiritus Sancti interius mentem gubernantis. Sub illa vero propositione applicantur motiva credendi, et volendi credere omnino supernaturalia, ut dictum est, et in cap. 10 magis explicabitur.

CAPUT X.

UTRUM POSSIT HOMO ASSENTIRI MYSTERIIS SUPERNATURALIBUS REVELATIS A DEO, ALIQUO NATURALI ASSENSU SINE AUXILIO SPECIALI GRATIÆ.

1. *Prima ratio pro negante parte.* — *Secunda ratio.* — Ratio dubitandi esse potest, quia mysteria fidei totam naturæ facultatem excedunt; ergo nemo potest sola facultate naturali illis assensum præbere. Probatur consequentia, quia non potest potentia, virtute sua naturali, attingere rem superioris ordinis, nisi elevetur a superiori agente, alias naturaliter tenderet extra objectum suum naturale, et extra spheram suæ activitatis ageret. Secundo, unus ex erroribus Pelagii fuit, sufficienter propositis mysteriis fidei, factisque credibilibus per Evangelicam prædicationem, hominem sua libertate posse illis assentiri sine speciali auxilio gratiæ. Quem errorem Augustinus sæpissime detestatur, epistol. 106, et lib. 3 de Doct. Christ., cap. 33, et lib. de Grat. Christi. Imo, cum ipse aliquando in eo errore fuisset, illum retractavit lib. 1 Retract., cap. 23, et latius lib. de Præd. Sanct., cap. 3; ergo ad hunc errorem pertinet quæcumque fidem naturalem supernaturalium mysteriorum admittere, ad quam gratia revelationis necessaria sit, et nulla alia. Quod si quis dicat Pelagium fuisse locutum de fide perfecta, fidem vero acquisitam fore semper imperfectam, et ideo, licet concedatur naturæ absque auxilio gratiæ, non pertinere ad errorem Pelagii:

2. *Tertia ratio.* — *Quarta.* — Contra hoc instatur tertio, quia Semipelagiani ita distinxerunt fidem imperfectam et perfectam, et dixerunt imperfectam esse ex nobis, perfectam vero ex gratia, ut constat ut supra dictis, Prolegomen. 5, explicando sententiam Cassiani et Fausti. Et nihilominus illa etiam sententia damnata est, eo quod diceret fidem imperfectam esse ex nobis, et illam ex professo impugnat Augustinus toto libro de Præd. Sanct., ut

alia loca omittam; et Prosper ac Hilarius, in epist. ad Augustinum, eundem notant errorem, eumque impugnat Prosper toto libro contra Collat. et aliis locis sæpe citatis, et Fulgentius, de Incarnat. et grat., cap. 17 et seq.; ergo admitti non potest ulla fides naturalis, quantumvis imperfecta, istorum mysteriorum. Ac tandem, argumentor quarto, deducendo ad errorem Massiliensium; nam si homo posset aliquam fidem adhibere mysteriis revelatis a Deo, per illam fidem mereretur fidei augmentum et perfectionem, et sic nulla fides esset donum gratiæ, non quidem prior, sive imperfecta, quia fit sine auxilio gratiæ, nec etiam posterior, id est perfecta, quia datur ex merito prioris fidei, et sic jam non est gratia. Consequens autem est contra dicta in cap. 2 et 3, et contra definitionem Conciliorum Arausiaci et Tridentini; ergo. Sequela probatur ex sententia Augustini, lib. de Prædest. Sanct., cap. 2, dicentis: *Quis dicat eum qui jam cepit credere, ab illo in quem credit nihil mereri?* Item quia ille facit quod in se est circa sibi revelata: ergo meretur juvari a Deo, ut fidem, sicut oportet, perficiat.

3. *Prima assertio communis, quod detur aliqua fides naturalis de revelatis.* — In hoc puncto aliquid est inter Theologos communiter receptum, et aliquid in controversiam nunc a modernis vertitur. Primum est, circa mysteria fidei revelata posse dari aliquem assensum fidei acquisitæ solis naturæ viribus; et consequenter posse esse aliquam voluntatem credendi illi fidei proportionatam, ac subinde acquisitam et elicitam sine speciali auxilio gratiæ. Ita docet D. Thom. 2. 2, quæst. 5, art. 3, et ibi omnes expositores. Theologi etiam antiqui superiori capite allegati, tam illi qui putant actum fidei Christianæ esse naturalem quoad substantiam, ut Capreol. in 3, dist. 24, quæst. unic., ad argumenta Scoti contra secundam conclus.; item Scotus, Gabr., Durand., Almain. et alii in 3, distinct. 23; Cajet. 1. 2, quæst. 109, artic. 1 et 4; Soto, lib. 2 de Nat. et grat., cap. 8, 14, et aliis locis sæpe allegatis, quam illi qui tenent fidem infusam esse assensum supernaturalem quoad substantiam, ut Alens., Richard., atque etiam D. Thomas, et idem docent moderni, Medin. et alii supra allegati; et Bannez 2. 2, quæst. 5, artic. 2, et quæst. 6, artic. 1; et Azor., tom. 1, lib. 3, cap. 24, quæst. 2, et optime Bellarm., lib. 6 de Grat. et liber. arbitr., cap. 3, in generali responsione ad objectiones.

4. *Probatur primo de fide necessaria dæ-*

monum. — Potestque hoc probari primo, ex illo Jacob.: *Dæmones credunt et contremiscunt*, constat enim dæmoniorum fidem non haberi viribus gratiæ, quæ illis non dantur. Verum est illam fidem non voluntariam esse, sed necessariam, ac subinde procedere ex aliquibus principiis evidentibus, partim ex naturali lumine, partim experientia, quæ reducitur ad evidentiam in attestante, quam posse habere Angelos, de rebus fidei, communis opinio fert, quamvis quæstio fere de nomine sit, an illa dicenda sit fides, necne: Jacobus autem absolute ita illam appellat, nam credere non fit nisi per actum fidei. Homines vero raro possunt ad illam evidentiam pervenire; quod si aliqui, ut Apostoli, vel alii qui miracula conspicerent, et ponderare potuerunt, illam assecuti sunt, credo non potuisse illam acquirere sine Spiritus Sancti auxilio, præparante voluntatem eorum, ut pie susceperent quæ dicebantur, et ut vim motivorum et miraculorum ponderare et penetrare possent; ideoque ille modus fidei, quamvis naturalis quoad substantiam sit, non potest (ut opinor) obtineri ab homine lapso, vel in pura natura constituto, sine speciali Dei adjutorio. In quo non est homo dæmonibus comparandus, nam dæmones facillime cognoscunt virtutes signorum, etiam evidenter, et ex illis possunt evidenter cognoscere Deum esse qui per hominem loquitur, quod hominibus longe difficilius est, et ex multa circumspicione et affectione pendet, quæ non potest in re tam difficili, et aliena a sensibus et affectibus humanis moraliter loquendo, solis viribus propriis adhiberi.

5. *Probatur secundo de fide libera hominum.* — *Confirmatur ratione.* — Nihilominus tamen alia fides voluntaria et libera ex humano discursu et libera voluntate haberi facile potest. Id constat exemplo in hæretico, qui aliqua mysteria credit, et non fide infusa, quia illam non habet; nec etiam auxilio speciali gratiæ, quia credit humano, et non divino motivo, et quia gratis diceremus dari eis speciale auxilium gratiæ ad quamdam fidem, quæ nihil illis ad salutem prodest. Idem dici potest de Judæis, nam etiam illi aliquas veritates fidei credunt ex suorum majorum traditione, ut, vetus testamentum esse verbum Dei, et esse vera quæ in illo continentur; hoc enim credunt, licet in particulari in illarum interpretatione errent. Imo et Christiani, non semper dum credunt, actus supernaturales et infusos exercent, sed sæpe duci possunt ex testimonio parentum, vel humana quodam consuetudine.

Ratio vero non est alia, nisi quia hæc veritates fidei revera non asseruntur tantum testimonio divino, sed etiam humano, et ita potest homo pro sua imperfectione et libertate duci ex testimonio humano, et tunc actus est naturalis et facilis, quantumvis materiale objectum altissimum sit, et hoc confirmant exempla gentilium, qui ex traditione parentum portenta quædam credunt, in quibus plus difficultatis est quam in veritatibus fidei, quia interdum convinci possunt esse falsa, et contraria rationi, quod de veritatibus fidei ostendi non potest.

6. *Item de actu volendi credere.* — Et hinc etiam constat voluntatem sic credendi non esse supernaturalem, neque ad illam esse necessariam gratiam, quia est mere naturalis, et in ea potest non esse difficultas, ex quadam consuetudine, vel licet sit aliqua, affectus ad proprium discursum, et iudicium interdum sufficit ad illam vincendam, ut in hæretico est manifestum. Solum illi auctores qui omnem occasionem, vel cogitationem congruam cognoscendi aliquod verum, vel volendi aliquod bonum, gratiæ auxilium appellant, dicunt consequenter hanc voluntatem credendi aliquid fidei, etiam humano modo, si honesta sit, non posse haberi sine auxilio gratiæ, neque ipsum assensum talis fidei, quatenus est de objecto vero, esse sine simili gratiæ adjutorio. Verumtamen hoc generatim supra satis rejectum est, et in particulari de illa fide manifestum est, solum supponere gratiam doctrinæ et revelationis, quæ non est proprium gratiæ adjutorium, quod inquirimus. Accedit quod illa occasio audiendi res fidei, et iudicandi de credibilitate earum, et cogitandi de illa ita congrue ut inducatur voluntas ad volendum sic credere, hoc totum potest provenire ex generali providentia gratiæ, et non ex peculiari intentione salutis ejus qui sic credit. Nam fieri potest ut talis fides non solum nihil proficiat sic credenti ad salutem, verum potius sit illi occasio majoris damnationis; ergo talis cogitatio congrua, nec per se habet rationem gratiæ, nec ex intentione Dei dantis illam per generalem concursum et providentiam, illam rationem participat. Ad hanc ergo fidem et voluntatem sic credendi, per se nulla gratia necessaria est.

7. *Prædicta fides naturalis specie differt a Christiana.* — Hoc posito, inquirendum superest qualis et quanta esse possit hæc fides sine auxilio gratiæ acquisita. In quo nos supponimus illam esse specie diversam a fide Chris-

tiana ad salutem necessaria. Nam licet ex antiquis Theologis pauci hoc senserint, nihilominus verissimum est, et his temporibus communiter receptum, et inter alios id asseruit Molina, in Concord., quæst. 14, art. 13, disput. 7, § *Nostram*, in fine, sequiturque evidenter ex dictis capitibus præcedentibus: nam actus fidei Christianæ est supernaturalis in substantia, id est, est essentialiter supernaturalis in sua specie; hæc autem fides, de qua modo loquimur, est mere acquisita, et quoad substantiam suam est naturalis, fierique potest per vires naturæ: ergo differunt specie. Item habitus illis correspondentes specie differunt, nam unus est per se infusus, et alter acquisitus: ergo et actus eorum.

8. *Excellentiores sunt proprietates fidei Christianæ, quam humanæ.* — *Proprietates fidei Christianæ.* — Atque hinc sequitur omnes proprietates fidei, altiori et excellentiori modo inveniri in actu fidei Christianæ, quam hujus acquisitæ. Probatur, quia hæc proprietates vel sunt essentielles, vel sequuntur speciem et essentiam rei: sed species et essentia fidei altior et excellentior est in fide infusa: ergo et proprietates sive essentielles fidei, sive consequentes illam, intrinsece sunt excellentiores in fide infusa quam in hac acquisita. Hæc autem proprietates esse videntur *certitudo, infallibilitas, pietas, firmitas, et universalitas*. Certitudo ad intellectum pertinet assentientem sine ulla formidine partis oppositæ, quam certitudinem maxime postulat Christiana fides. Infallibilitas est radix certitudinis, et respicit objectum, ita verum, ut deficere non possit, neque assensus possit non esse illi conformis, quod est infallibiliter verum, et hanc proprietatem perfectissime habet fides Christiana ex prima veritate, cui credit. Pietas pertinet ad voluntatem subjicientem intellectum Deo, etiam in his rebus quæ humanam rationem superant, et in quodam credendi modo plane divino, ut paulo post explicabo. Et inde oritur firmitas, quatenus ad voluntatem, omni rationi et omni contrariæ opinioni fidem præferentem, spectat. Universalitas pertinet ad materiale objectum fidei: nam vera et Christiana fides omnia credit, si sufficienter proponantur, quæ omnia ex materia de fide supponimus quoad fidem infusam. Nunc explicandum est quomodo fides acquisita possit vel non possit has proprietates in illo gradu attingere, et ita declarabitur simul, qualis et quanta esse possit.

9. *An hæc fides naturalis possit esse certa?* — *Prima opinio affirmans.* — Primo ergo in-

quirimus an hæc fides possit esse certa, id est, an homo sine auxilio gratiæ possit credere res revelatas assensu certo. Aliqui affirmant illum assensum posse esse certum ex parte credentis, præsertim Scot., in 3, dist. 23, ubi indicat non minus certum esse posse, quam sit assensus fidei infusæ, quia qui sic credit, ita firmiter adhæret, ut non dubitet nec dubitare possit, stante fide, licet illam mutare possit; non est autem major certitudo in fide infusa, nam etiam deseri potest, licet dum est, non permittat dubitare. Quod argumentum tam efficax illi visum est, ut concludat: *Et si velitis dicere fidem infusam requiri propter aliquam majorem certitudinem, solvatis argumentum factum.* Aliqui etiam tribuunt hanc opinionem Molinæ in Concordia, disput. 7; sed ibi nihil hujusmodi affirmat: imo in § *Nostram*, in fine, concludit hunc assensum non esse *nisi opinionem fidem humanam*.

10. *Secunda opinio vera.* — *Certitudo duplex.* — *Duplex naturalis fides.* — Mihi ergo videtur non repugnare quin assensus hujus fidei acquisitus certus sit, licet non æque ac assensus fidei infusæ; ut utrumque probemus, distinguamus duplicem certitudinem; unam per se convenientem actui, seu quam actus postulat ex vi sui objecti formalis, qualis est certitudo scientiæ ex vi mediæ demonstrativi: alteram accidentariam ex adhæsiōe ac voluntate assentientis, qualis est interdum in aliquo ita suæ opinioni adhærente, ut illam evidentem esse denuntiet, eique sine ulla formidine assentiatur. Distinguere oportet duplicem fidem naturalem mysteriorum fidei; unam obscuram simpliciter, ac subinde voluntariam et liberam, aliam evidentem in testificante, qualis est in dæmonibus, et potest esse in homine, ut declaravi. Prior nunquam est certa ex parte objecti, quia, ut ostendam capite sequenti, reducitur ultimate in fidem humanam et acquisitam, quæ nunquam est certa ex parte objecti, cum non fundetur in medio infallibili. Aliquando vero potest talis fides esse certa ex voluntaria adhæsiōe credentis, ut esse solet in hæretico dante vitam pro aliqua veritate catholica, quam retinet. Nunquam tamen illa certitudo æquabitur certitudini fidei infusæ, quia in fide infusa invenitur certitudo per se, et ex vi objecti, quia innititur Deo, qui nec falli nec fallere potest. Et inde fit ut de se potentior sit ad firmandam mentem et animum in assensu talis veritatis, ita ut difficilius ab eo removeatur. Nam licet dicat hæreticus se credere, quia Deus dicit, revera non in eo

innititur, sed in sua privata opinione, ut infra declarabo.

11. *Certitudo fidei acquisitæ minor est certitudine fidei infusæ.* — At vero si assensus fidei acquisitæ sit evidens in testificante, potest esse certus per se, et ex vi objecti formalis, seu mediæ, quia suo modo innititur medio evidenti, evidentia autem per se infert certitudinem. Et hoc modo est certa fides dæmonum. Et in hominibus doctis in rebus et motivis Christianæ fidei, fieri potest ut tam evidens illis sit, has res, quas fides proponit, esse a Deo revelatas, sicut est evidens Romam esse. Unde si ex vi illius evidentæ, quæ in substantia naturalis est, assentiantur per proprium discursum rebus fidei, habere poterunt assensum certum, tametsi naturalem et acquisitum, in eo saltem gradu in quo certo credimus Romam esse, et similia. Quamvis homines, ut dixi, non perveniant in hoc statu ad illam evidentiam sine juvamine gratiæ, non quia actus in se sit supernaturalis, sed quia est adeo difficilis propter multa quæ ad illum necessaria sunt, ut sine aliquo adjutorio Dei, et ipsius fidei infusæ, non possit difficultas illa superari. Et nihilominus hæc etiam certitudo, quamvis ex evidentia nascatur, nunquam erit æqualis certitudini fidei infusæ, per se de utraque loquendo. Quia talis evidentia semper nititur in aliqua humana experientia circa objecta creata et per media creata, in qua evidentia tota certitudo illius fidei fundatur. Certitudo autem fidei infusæ nititur in Deo ipso, et in verbo ejus per se et propter se credito, quæ multo major est. Item hac ratione certitudo fidei major est quam certitudo scientiæ naturalis, ut in proprio tractatu ostendetur; ergo nunquam certitudo fidei acquisitæ, quantumvis evidenter, potest pervenire ad certitudinem fidei infusæ. De certitudine autem ex parte credentis non est curandum, quia illa extrinseca est, et per accidens, unde non mutat naturam actus, nec cadit sub scientiam. Satis ergo est, quod, secundum rectam prudentiam, etiam adhæsiō ex parte credentis debet esse major, quando fide infusa credit, quia habet majorem causam et rationem infallibilitatis.

12. *Scoti argumentum in num. 9 dissolvitur.* — Neque contra hoc obstat argumentum Scoti, tum quia falsum assumit, si generaliter intelligat fidem acquisitam nullam secum admittit dubitationem, quia etiam timor falsitatis, ac deceptionis formido potest simul esse cum fide acquisita, saltem quamdiu non est aliquo modo evidens; illa autem formido ge-

nus quoddam dubitationis est, quam fides infusa secum non admittit, saltem cum deliberatione et consensu: fides autem quam habet hæreticus, posset illam admittit; imo necessario sequeretur ex modo credendi ejus, si constanter sentire et loqui vellet, cum suo arbitrio unum ex revelatis credat, et non aliud, et ita de utroque potest æque formidare. Deinde etiamsi loquamur de fide acquisita, in qua hoc judicium, *Deus hæc revelavit*, seu *dixit*, sit evidens ex signis et testimoniis humanis, et de illa fateamur, excludere omnem dubitationem et formidinem, non inde sequitur non posse fidem infusam esse certiore, quia causa certitudinis ejus major est, majusque absurdum sequeretur, si illi posset subesse falsum, quam si alteri fidei acquisitæ subesset; nam hinc solum sequitur potuisse hominem decipi in eo quod videbatur humano modo evidens, illinc vero sequeretur Deum esse testem falsum, quod longe impossibilius est.

13. *An hæc fides naturalis sit infallibilis?* — *Prima sententia negans.* — *Vera resolutio.* — *Hæc fides est materialiter infallibilis.* — Ex his facile definiri potest quid de infallibilitate dicendum sit. Aliqui enim simpliciter negant actum fidei acquisitæ de mysteriis revelatis esse infallibilem, quia nullus assensus est infallibilis, nisi sit evidens per lumen primorum principiorum aut scientiæ, vel sit elicited per lumen supernaturale fidei aut prophetiæ; neutrum autem horum habet fides hæc acquisita: ergo. Sed distinctione opus est. Actum enim esse infallibilem, nihil aliud est quam actum non posse esse falsum, ut vox ipsa præ se fert. Hoc autem dupliciter contingit, utique materialiter aut formaliter, id est, vel ex vi propositionis creditæ per se spectatæ, quæ necessariam habet veritatem, vel ex vi motivi et rationis credendi, quando talis est ut cadere non possit, nisi in rem veram. Fides ergo mysteriorum revelatorum a Deo, est priori modo infallibilis ratione materiæ in quam cadit; talis enim assensus, materialiter, seu entitative et individue sumptus, non versatur nec terminari potest ad aliam propositionem; nam eo ipso quod materia mutaretur, jam esset alius assensus, et alius actus, ac denique non esset fides acquisita mysteriorum supernaturalium. Actus autem terminatus ad hanc materiam seu propositionem non potest esse falsus, ut per se constat, quia est conformis propositioni necessario veræ; ergo materialiter est infallibilis. Confirmatur, quia per talem fidem acquisitam, regulariter creditur Deum

revelasse talem propositionem, ut capite sequenti magis explicabo, et ex vi talis fidei acquisitæ de ipsa revelatione creduntur reliqua esse vera; ergo creduntur ut infallibilia, quia quod a Deo revelatum est necessario verum est, et in hoc sensu dicitur infallibile; ergo et talis fides est infallibilis, saltem ex materiali objecto.

14. *Hæc fides formaliter est fallibilis.* — Aliter vero loquendum est de infallibilitate formali, in qua est etiam constituenda differentia inter fidem acquisitam dæmonum, et hominum ordinario modo credentium, seu inter fidem coactam, seu non liberam ratione alicujus evidentiae, et liberam propter inevitabilitatem et obscuritatem. Nam hæc posterior fides (de qua præcipue hic loquimur, quia illa est in communi usu, et quia de illa fuit controversia cum Pelagianis) sine dubio est fallibilis ex vi objecti formalis. Nam ultimate tandem resolvitur in humanam auctoritatem, quæ fallibilis est. Probat, quia illa fides non transcendit perfectionem opinionis et fidei humanæ, ut D. Thomas recte docet, secunda secundæ, quæst. 5, artic. 3; et Molin. supra expresse, et omnes qui recte sentiunt; at fides humana et opinio ex vi formalis rationis suæ fallibilis est, licet materialiter contingat aliquam opinionem de aliqua veritate esse infallibilem ratione materiæ. Sic ergo est in presenti. Unde contingere potest fidem aliquam ejusdem speciei cum hac fide acquisita rerum fidei esse falsam, ut, in hæretico credente Deum esse Trinum, et Spiritum Sanctum non procedere a Filio, unus a sensus est verus, et infallibilis materialiter, et alter est falsus, et tamen esse possunt ejusdem speciei in tali homine, nam utrumque credit, quia sibi videtur esse revelatum a Deo: et ita actus in essentia sunt ejusdem speciei, quæ non a materiali objecto, sed a motivo sumitur, et nihilominus unus est falsus, et alius verus; ergo uterque est de se fallibilis ex vi suæ naturæ et rationis formalis, licet quasi per accidens seu materialiter, aut in individuo, contingat talem actum cadere super materiam veram et necessariam, et alium super impossibilem. Atque hæc est potissima differentia quoad infallibilitatem inter fidem infusam et acquisitam, etiamsi sint ejusdem objecti materialis.

15. *Hæc fides evidens in attestante, etiam formaliter est infallibilis.* — Solvitur fundamentum negantis sententiæ in num. 12. — At vero si assensus fidei acquisitus fuerit evidens in attestante, ita ut vere necessitet intellec-

tum, vel simpliciter, vel morali modo, talis actus est infallibilis etiam ex vi medii sui, ac subinde ex objecto formali, quia etiam ille assensus procedit ex principiis evidentibus, quæ sunt: *Quod Deus dicit est infallibile, et, Deus hoc dicit.* Nam primum est notum scientia naturali, secundum autem supponitur cognosci evidenter ex signis experimento cognitis, juvante etiam discursu rationis in nobis, et in Angelis efficacia sui luminis naturalis. Ergo assensus in illis principiis fundatus est infallibilis, quatenus nititur medio evidenti; ergo non tantum ex materiali objecto, sed etiam ex formali, seu ex medio cognoscendi est infallibilis. Unde non procedit contra hanc partem fundamentum prioris sententiæ. Quia vel hæc fides, quatenus est evidens, potest dici suo modo scientia a posteriori, seu potius per medium extrinsecum: vel si ita vocetur fides, ut omnino negetur esse scientia, respondemus, sumpta scientia in illo rigore, falsum esse illum tantum assensum esse infallibilem, qui vel est scientificus, vel ex principiis scientiæ propriæ procedit: satis est enim quod procedat ex principiis evidentibus quocumque modo, cum evidenti illatione. Unde juxta gradum evidentiae principiorum, erit etiam gradus infallibilitatis fidei. Nam assensus hujus propositionis, *Roma est*, moraliter est infallibilis, non metaphysice, quia principium in quo nititur, scilicet: *Quod tot homines tanto et tam diuturno consensu, ut testes oculati affirmant non potest esse falsum*, hoc (inquam) principium moraliter verum est et evidens, non metaphysice; at principium: *Quod Deus dicit est verum*, est evidens simpliciter, et in se prorsus necessarium et infallibile; unde si altera propositio, scilicet, *Deum esse qui hoc testificatur*, fiat etiam simpliciter evidens, ut fieri potest saltem quadam naturali evidentiâ, simili modo fides inde genita erit evidens et infallibilis: et nihilominus nunquam perveniet ad infallibilitatem fidei infusæ et assensus ejus; quia hæc, ex parte formalis objecti sui, nititur in sola veritate Dei dicentis totum id quod creditur, quæ veritas Dei infallibilior est omni evidentiâ, et lumine naturali, quia multo magis illi repugnat falsitas, quam omnibus illis signis et motivis creatis, in quibus evidentiâ illa in testificante fundari potest, ut latius in propria materia dicendum est.

16. *Pietas assensum fidei inevidentem sequitur, non vero evidentem.* — *Fidem acquisitam obscuram per accidens tantum pietas sequitur.* — Tertia proprietas dicebatur esse

pietas, quæ proprie convenit fidei, ut voluntaria est, ideoque fides naturalis, ad quam intellectus per aliquam evidentiam cogitur, hanc proprietatem non participat. Sumitur ex doctrina D. Thomæ 2. 2, quæst. 5, artic. 2, in corpore, et ad secundum, ubi ait *fidem, quæ est donum gratiæ, inclinare hominem ad credendum secundum aliquem affectum boni, etiamsi sit informis.* Quod secus esse dicit in fide dæmonum: nam illi, vel inviti credunt, et contremiscunt, et ideo fides illa nullo modo ex pietate procedit. Et licet interdum in viatore fides evidens in attestante, quæ supposita principiorum evidentiâ est necessaria, possit esse non coacta, sed appetitui conformis, ac subinde voluntaria objective, seu volita, non tamen est voluntaria causaliter, id est, a voluntate determinante intellectum ad speciem actus, et ideo non est fides pia, seu ex pia affectione procedens. Quamvis usus illius, si sit liber quoad exercitium, possit ex pia voluntate procedere, quod accidentarium est, et invenitur etiam in scientia. Præterea fides acquisita supernaturalium mysteriorum, quando est obscura, licet voluntaria sit, per se tamen non habet quod sit pia, sed potest ex prava voluntate procedere, ut in Judæo credenti mundi creationem manifestum est, id enim credit pertinaci voluntate, qua etiam credit venturum adhuc Messiam; et idem est de hæretico, qui id credit quod vult, proprio judicio confisus, et ideo licet contingat verum aliquod credere, non bene nec pie credit. Denique licet contingeret aliquem credere quæ prædicantur, ex quadam naturali prudentia, quia videtur esse rationi consentaneum illa credere, adhuc illa fides non est pia eo modo quo fides Christiana esse debet pia, quia per illam voluntatem non captivatur intellectus in obsequium fidei, nec subjicitur Deo, sed ad summum rectæ rationi et humanæ prudentiæ. Et hac ratione diximus fidem naturalem differre ab infusa, non solum in assensu, sed etiam in voluntate assentiendi, quæ longe altioris rationis est in fide infusa.

17. *Firmitas voluntatis, qua naturalis fides a Christiana superatur.* — Et hinc etiam intelligitur quo sensu quarta proprietas, quæ dicebatur esse firmitas, singulariter in fide infusa inveniat. Firmitas enim sæpius refertur ad intellectum, et sic non differt a certitudine, neque aliud de illa dicere oportet. Aliter vero pertinet ad voluntatem, et ita ibi sumitur, significatque magnam quamdam adhesionem

voluntatis ad fidem. Et in hac etiam proprietate excedit fides infusa acquisitam ad eum modum, quo amor super omnia excedit inferiorem amorem; nam qui animo Christiano credit, vult credere supra omne credibile, et ita est affectus ad eam fidem, ut paratus sit propter nullam rem mundi illam relinquere; qui autem credit fide naturali et acquisita, non est sic affectus ex vi voluntatis naturalis credendi; tum quia credit tantum ex humano testimonio, quod de se non potest ita ad se trahere voluntatem; tum etiam quia naturalis facultas non sufficit ad movendum ita intellectum ex sola pietate et subjectione ad Deum, imo nec ex sola honestate, quæ in tali fide spectari potest. Nam si interdum aliqua similis constantia et firmitas in hæretico invenitur circa suum errorem, ideo est, quia tali credulitati adjungitur vana aliqua ostentatio, aut honor, vel commoditas, quæ ad illam pertinaciam juvat. Nam in hominibus qui a sensibilibus et temporalibus magis moventur, potentiora sunt illa inferiora motiva ad movendam voluntatem, quam mere spiritualia, ut ex Augustino, libro de Continent., in superiori libro diximus.

18. *Proprium est fidei infusæ, quod sit universalis.* — Ultima denique proprietas veræ fidei infusæ, est ut sit universalis, id est, ut credat omnia quæ sufficienter proponuntur ut a Deo revelata, quia cum formalis ratio fidei eadem sit in omnibus credibilibus, non potest intellectus firmiter adherere uni, et non alteri, ideoque ut fides sit qualis oportet ad salutem, esse debet universalis. Et hinc est ut per unum actum contrarium tota fides infusa amittatur. Hinc etiam est ut, quia nunc secundum ordinariam legem fides nobis per Ecclesiam sufficienter proponitur, non possit esse fides supernaturalis, nisi quæ est Catholica, id est, universalis quoad omnia quæ Catholica Ecclesia credenda proponit.

19. *Objectio.* — Dices: fieri potest ut alicui tantum proponatur unum mysterium fidei, et illud credat vera et supernaturali fide; ergo non est de ratione talis assensus, ut sit universalis. Alias non posset quis salvari sine fide omnium articulorum fidei, quod falsum est, quia, licet aliquem ignoret invincibiliter, imo licet ex eadem ignorantia circa aliquem erret, poterit salvari per veram fidem unius, si ex parte voluntatis bene etiam disponatur. Respondetur non oportere fidem esse universalem actualiter, sed virtute et maxime in animi præparatione, quod alias dicitur, non oportere